

№ 21
2-56

JABBOROVA O.M., OCHILOV F.I.

BOILALAR PEDAGOGIKASI

9.20
9-56.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA
UNIVERSITETI

Jabborova Onaxon Mannapovna
Ochilov Fariddun Izatulloevich

BOLALAR PEDAGOGIKASI

60112600 – "Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda
xorijiy tili" (ingliz tili) bakalavr yo'natishi
talabalari uchun
DARSLIK

- 13760/24 -

«ZHIRO PRINT»
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI CHIRCHIQ DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI CHIRCHIQ DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

UO'K: 721.512.14
KBK: 73ya65.1
J-56

Jabborova O.M., Ochilov F.I. Bolalar pedagogikasi // Darslik. Toshkent.
"Zebo print", 2022. – 116 bet.

Mazkur Darslik yangi o'quv fani "Bolalar pedagogikasi" bo'yicha ilk bor tayyorlangan bo'lib, unda ushbu fanning davlat ta'lim standartlari hamda malaka talablari, shuningdek, uning asoslari milliy va xorijiy ta'lim tajribalari asosida yoritib berilgan. Darslikda o'qitishning kredit-modulli tizimi talablari hisobga olingan va u 60112600 – "Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda xorijiy til" (ingliz tili) bakalavr yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan.

Mas'ul muharrir:

Shukurullo Qo'ldoshevich Mardonov, pedagogika fanlari doktori, professor.

Tag'rizchilar:

Safo Matchon, pedagogika fanlari doktori, professor.

Mavjuda Tiliyakova, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

Darslik O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2022-yil 9-sentyabrdagi 302-0876 raqamli buyrug'i bilan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan litsenziya berilgan nashriyotlarda nashr etishga ruxsat berilgan.

ISBN 978-9943-8555-4-0

MUNDARIJA

1-MODUL: BOLALAR PEDAGOGIKASIDA TA'LIM	4
1-mavzu: Bolalar pedagogikasiga kirish	4
2-mavzu: Maktabgacha va boshlang'ich ta'limga oid normativ-huquqiy hujjatlar	10
3-mavzu: Maktabgacha ta'lim xususiyatlari	17
4-mavzu: Boshlang'ich ta'lim asoslari	23
5-mavzu: Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilarni intellektual rivojlantirish	28
2-MODUL: BOLALAR PEDAGOGIKASI DIDAKTIKASI	33
6-mavzu: Didaktika – bolalar pedagogikasida o'qitishning amosi sifatida	33
7-mavzu: Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilarni o'qitish asoslari	40
8-mavzu: Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilarni o'qitish texnologiyasi	45
9-mavzu: Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilarni o'qitish shakllari	51
10-mavzu: Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilar o'zlashtirishini baholash indikatorlari	57
3-MODUL: BOLALAR PEDAGOGIKASIDA TARBIIYA	64
11-mavzu: Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilarni tarbiyalash asoslari	64
12-mavzu: Maktabgacha ta'lim oluvchilarni tarbiyalash	72
13-mavzu: Boshlang'ich ta'lim oluvchilarni tarbiyalash	77
14-mavzu: Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilarning sensor tarbiyasi	85
15-mavzu: Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilarning tarbiyalanganlik darajasini baholash indikatorlari	92
"Bolalar pedagogikasi" o'quv fani bo'yicha metodik tavsiyalar	99
Mustaqil ta'lim mavzulari va topshiriqlari	106
Tavsiya etiladigan adabiyotlar	108
Glosariy	110

I-MODUL. BOLALAR PEDAGOGIKASIDA TA'LIM

“Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da pedagogik ta'lim sifatini oshirish, professional pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonini kuchaytirish va bu borada innovatsion yondashuvlarga asoslanish vazifalari qo'yilgan. Shu jihatdan mazkur “Bolalar pedagogikasi” o'quv fani ana shunday yangicha yondashuvlarning hosilalaridan biri hisoblanadi. Fanning ushbu I-modulida Bolalar pedagogikasi mazmuni, maktabgacha va boshlang'ich ta'limga oid normativ-huquqiy hujjatlar, maktabgacha ta'lim xususiyatlari, boshlang'ich ta'lim asoslari hamda maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilarni intellektual rivojlantirish mavzulari yoritilgan.

I-mavzu: Bolalar pedagogikasiga kirish

Reja:

1. “Bolalar pedagogikasi” tushunchasining mazmuni.
2. “Bolalar pedagogikasi” – Umumiy pedagogikaning tarkibi sifatida.
3. “Bolalar pedagogikasi”ni o'rganishning ahamiyati.

Tayanch tushunchalar: pedagogika, fan, ta'lim, bolalar, tushuncha, tarkib, umumiylik, sifat, mazmun, o'rganish, tushunish.

“**Bolalar pedagogikasi**” tushunchasining mazmuni. “Pedagogika” fanida hozirgi zamon innovatsion rivojlanish talablari asosida yangilanish, takomillashish va amaliy samaradorlikka erishish jarayoni kechmoqda. Buning uchun milliy pedagogik tajriba, xorijiy mamlakatlarning pedagogik an'analari va xalqaro ta'lim dasturlari qoidalarining uyg'unlashuvi asosida fanning takomillashuvi muhim hisoblanadi. Bugungi kunga qadar ilm-fanning barcha sohalarida “Pedagogika” fani ham ana anaviy shaklda bo'lib kelgan. Ayri payida, dunyoning globallashtirish va innovatsion rivojlanish jarayoni mazkur fanning takomillashib borish jarayonini ham taqozo etmoqda. Shu jihatdan fanning yangi yo'nalishlari, tarmoqlari va istiqbolli sohalarini yuzaga keltirib beradi. Fanga oid ba'zi yo'nalishlarda mustaqil o'quv fani sifatida shakllanish jarayoni kechmoqda.

Bolalarning barchasi xalqaro ta'lim hujjatlarida aks etgan bo'lib, bunday yangilanishlar va takomillashtirishlar shaxsga ta'lim berish samaradorligiga erishishga olib kelishi kerak. Shu sababli “Pedagogika” fani negizida yuzaga kelgan yangicha o'quv fanlari muayyan mamlakatning pedagogik tajribasi va jamiyatning ehtiyoji hosilasi hisoblanadi. Ana shunday yangi o'quv fanlaridan biri “*Bolalar pedagogikasi*”dir.

Mamlakatimizning innovatsion rivojlanish sharoitida va “Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da belgilangan vazifalarning ijrosi jarayonida maktabgacha va boshlang'ich ta'limda pedagogik jarayonni kuchaytirish ehtiyoji paydo bo'ldi. Bunda, avvalo, mazkur tizimda xorijiy tillar bo'yicha (ingliz tili) saboq beradigan oliy ma'lumoti pedagog kadrlarning pedagogik qonuniyatlar, asoslar, nazariy omillar va metodologik yo'nalishlardan yaxshi xabardor bo'lishi taqozo etiladi. Chunki maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilar xorijiy tili dastlabki bosqichda o'zlashtiruvchi shaxslar sifatida o'ziga xos pedagogik munosabatlarga ehtiyoj sezadi. Bunda pedagogik munosabatlar “Pedagogika” fanning asrlar davomida shakllanib kelgan tajribalarining eng muhimlariga asoslanishi, mazkur yoshdagi bolalarni tarbiyalash bo'yicha jahon xalqlari pedagogik tajribalarining eng yaxshi yutuqlarini amaliyotga joriy etishi va saboq berayotgan pedagog kadrlarning individual pedagogik uslublarga ega bo'lishi muhim hisoblanadi. Shu sababli maktabgacha va boshlang'ich ta'lim oluvchilarga xorijiy tillardan saboq beruvchi bo'lgan pedagog kadrlar uchun “Bolalar pedagogikasi” yangi o'quv fanini ta'lim etish zaruriyati paydo bo'ldi va bu fan pedagogik tajribalarning eng muhim yutuqlariga asosan tarkib topdi.

“Bolalar pedagogikasi” o'quv fani yangi pedagogik fanlardan bo'lib, u Umumiy pedagogika predmetining tarkiblaridan biri hisoblanadi. Mazkur fan o'zbek pedagogik ta'limi va pedagogik tadqiqotchilarning hosilasi bo'lib, unda 3-11 yoshli bolalarga ta'lim berish, o'qitish va ularni tarbiyalash asoslari bo'yicha bilim, ko'nikma, malaka hamda kompetensiya beriladi. Mazkur fan oliy pedagogik ta'lim jarayonida 2021-2022 o'quv yilidan boshlab o'qitish jarayoniga kiritildi.

“Bolalar pedagogikasi” o'quv fani umumiy pedagogik qonuniyatlar, metodlar va texnologiyalarga asoslanadi. Uning asosiy maqsadi maktabgacha va boshlang'ich ta'limda xorijiy til (ingliz tili) ta'lim yo'nalishi talabalariga

kasbiy bilim va kasbiy pedagogik kompetensiyalarni berishdan iborat. Fanning ob'ekti 3-11 yoshli bolalarni aqliy, jismoniy, estetik, axloqiy rivojlantirish va ularni mehnatga ko'niktirish asoslari tashkili qiliadi.

"Bolalar pedagogikasi" o'quv fanining vazifalari quyidagilardan iborat:

- bo'lajak maktabgacha ta'lim va boshlang'ich ta'lim o'qituvchilariga ushbu fan asoslari bo'yicha amaliy – kasbiy bilim berish;
- mazkur toifa o'qituvchilarining kasbiy ko'nikmasini shakllantirish;
- ushbu toifa o'qituvchilarining 3-11 yoshli bolalarga ta'lim berish malakasini tarkib toptirish;
- bu toifa o'qituvchilarini 3-11 yoshli bolalarni tarbiyalash asoslari bilan tanishtirish;
- bu toifa o'qituvchilarining 3-11 yoshli bolalarni boshqarish kompetensiyalarini tarkib toptirish.

Bu vazifalar o'quv fanining negizini tashkil etadi.

"Bolalar pedagogikasi" fani aslida Pedagogika predmetining negizidir. Chunki "pedagogika" atamasi bolalarni tarbiyalash va ularni yo'naltirish ma'nosini anglatishi ma'lum.¹ Shu ma'noda mazkur yangi faning nomi pedagogikaning asil atamasi mazmunini ifodalaydi va bu fan quyidagi yo'nalishtirish bo'yicha asosiy vazifani bajaradi:

- 3-11 yoshli bolalarni tarbiyalash jarayonini boshlab beradi;
- bu yoshdagi bolalarga dastlabki tarzda ta'lim beradi;
- mazkur yoshdagi bolalarning hayot va faoliyat ko'nikmasini shakllantirish ishini amalga oshiradi.

Bolalar pedagogikasi fanining asosiy maqsadi va mazmunini tushunish uchun umumpedagogik fanlar mazmunidan kelib chiqiladi. Shu jihatdan mazkur faning Pedagogika fanlari orasida tugan o'rni belgilanadi. Ayni paytda, fanning o'ziga xos xususiyatlari mavjud bo'lib, ularning asosiy lari quyidagilardan iborat:

- fan shaxsning dastlabki tarbiya jarayonini boshlab beradi;
- bolalarni bilim olamiga olib kirish nazariyasi, didaktikasi, metodologiyasi va amaliyoti bilan talabalarni tanishtiradi;
- xorijiy til bo'yicha bo'lajak mutaxassis-pedagoglarning kasbiy-pedagogik bilimi, ko'nikmasi va malakalarini shakllantiradi;

- mazkur toifa o'qituvchilarini 3-11 yoshli bolalar bilan ishlash faoliyatini rivojlantiradi.

Bularning barchasi Bolalar pedagogikasi fanining mazmunini tashkili etadi va ularni chuqur o'zlashtirish taqozo etiladi.

E'tibor berilsa, "Bolalar pedagogikasi" yangi o'quv fanining mazmuni pedagogik ta'lim va tarbiyaning hamda amaliyotning negizini tashkili etadi.

"Bolalar pedagogikasi" – Umumiy pedagogikaning tarkibi sifatida.

"Bolalar pedagogikasi" o'quv fani Umumiy pedagogikaning tarkibi sifatida quyidagilarga asoslanadi:

- shaxsga ta'lim berish;
- shaxsni o'qitish;
- shaxsni tarbiyalash;
- shaxsni faoliyatga tayyorlash.

Umumiy pedagogikaga xos bo'lgan ushbu asoslar "Bolalar pedagogikasi" o'quv fanining negizi sifatida qabul qilinadi.

Pedagogika fani asosan quyidagi vazifalarni bajaradi:

- bo'lajak pedagoglarga "Pedagogika" fanining ma'no-mazmuni, uning munbarlari va rivojlanish bosqichlari to'g'risida ma'lumot berish;
- pedagogik amaliyot, pedagogikaning asosiy kategoriyalari va mazkur faning umummadaniy ahamiyati to'g'risida bilim berish;

- shaxsni tarbiyalashning mazmuni, predmeti, maqsadi, jarayoni, tarbiyaviy vositalar, tarbiya turlari, modellari, usullari va tarbiyaga qo'yiladigan talablar bilan bo'lajak pedagoglarni qurollantirish;

- o'qitish qonuniylari, modellari, turlari, usullari va texnologiyalari bo'yicha bo'lajak pedagoglarning kompetensiyalarini shakllantirish;

- bo'lajak pedagoglarga zamonaviy ta'lim talablari, innovatsiyalari, kulguro ta'lim dasturlari va pedagogik tajribalar to'g'risida kasbiy ko'nikma berish;

- bo'lajak pedagoglarga pedagogik mulqot, pedagogik rahbarlik va ta'lim oluvchilarni bilish kabilar bo'yicha kasbiy malaka berish;

- o'quvchilar shaxsining asoslari bilan bo'lajak pedagoglarni tanishtirish.²

¹ Бордовская Н.В., Рен А.А. Педагогика. – СПб.: "Титер". 2001. – с. 9.

² Shu manba.